

bonosan. — Zaborave također da su grijesi slabosti lakše naravi negoli su oholost, zavist, mržnja i sl. — Zaborave da navika može mnogo umanjiti odgovornost, pa i navika samobluda, kao i navika psovke.

Moram ovdje istaknuti jedan detalj. Neki liječnik piše da je i sv. Toma pokazao osobito razumijevanje za ovaj grijeh, te da ga blago shvaća. — Moram naime reći da sv. Toma doista pokazuje razumijevanje kada samoblud uočuje kao pitanje pacijenta bez partnera. S tog gledišta samoblud se tiče samog abutenta, dok vanbračni prileg ili preljubni prileg unosi nered u ljudske odnose, uključuje partnere.¹⁶ Sa socijalnog gledišta samoblud je manji nered negoli vanbračni prileg ili preljub. Kada, dakle, taj liječnik upotrebljava tekst Sv. Tome u svrhu minimiziranja neurednosti što se krije u samobludu,¹⁷ očigledno je da miješa individualni aspekt sa socijalnim. Shvatljivo je da samoblud s tog gledišta bude manje razoran, ali iz toga ne slijedi da je time samoblud preporučljiv ili naivan postupak nametnut uvijek iznutra ili izvana. Zdrav čovjek u većini slučajeva je odgovoran, recimo, možda smanjenom odgovornošću, ali odgovornost redovito ostaje.

Dvije se stvari sobito nameću ispovjedniku: **prvo**, da ne zaborave opomenu sv. Alfonsa da je dovoljna solidna vjerojatnost da se ustvrdi da je grijeh teške prirode; **drugo**, da ne izriče nad penitentom riječi osude, da ne baca strijele prijetnja, jer uvijek će samo Bog moći tačno odmjeriti čovječju krivnju u misteriju grijeha.

Neka, konačno, nitko ne zamjera katoličkoj moralci ako za profilaksu samobluda upotrebljava i nadnaravna sredstva. Povijest pokazuje kako su Isповijed, Pričest i ostala sredstva milosnog odgoja preobrazila duše penitenata i dovela ih na put prave ljubavi. Sakramenti su ljude doista doveli do toga da shvate svoj životni poziv, da se afirmiraju, da efikasno djeluju kao ljudi i kao kršćani u historijskom momentu gdje ih je Providnost postavila. Katolička seksualna pedagogija nema u tome ništa promijeniti, nego samo još više naglašavati potrebu da se pitanje samobluda riješi integralno, tj. i u perspektivi života preko groba.

Dr J. Kuničić

III. PRIGODNI GREŠNICI (OCCASIONARI)

Petrović Petar, od 50 godina, imao je ženu i četvero odrasle djece. Žena je bila bolesna, pa je morao držati i kućnu pomoćnicu. Po nesreći žena je poslije duge bolesti i umrla. Ostao je sada Petrović s kućnom pomoćnicom u kući sam, a djeca su učila u nekom gradu i dolazila kući samo za praznike.

Među Petrom i djevojkom razvilo se prijateljstvo, jer je i on želio da uzme opet ženu, a i njoj je bilo drago da dobije imućna druga i osigura svoju starost.

To prijateljstvo dovelo je do prvih nepristojnih dodira. Za Uskrs oboje su pošli na ispovijed, jer je Petar bio dobar kršćanin.

Ispovjednik se našao u neprilici: uvidio je odmah bližu grešnu prigodu pa im naredi da se moraju rastaviti. On se osobito pravdao da ne može živjeti

16. SV. TOMA II—II, 154, 12 ad 3.

17. Med. enc., str. 434.

bez kućne pomoćnice i da je misli vjenčati, ali ne može odmah dok ne prođe barem godinu dana od smrti i dok svlada otpornost djece koja mu ne odobravaju ženidbu.

Isповједник je pomislio da se oni nalaze u bližoj i uistinu nužnoj prigodi, pa im je dao odriješnje.

Kasnije se stao misliti je li ispravno postupio. Da mu pomognemo lakše riješiti taj problem proučit ćemo:

- I. Što je i kolikovrsna je grešna prigoda?
- II. Koje je pravilo za odriješnje grešnika uopće?
- III. Koje je pravilo za odriješnje grešnika u prigodi?
- IV. Ad casum.

RJEŠENJE

Ad I — Prigoda se latinski reče: *occasio*, a dolazi od riječi *occasus* = padanje, pa se po tome kao prigoda označuje: sve što je izvan čovjeka i privlači ga na grijeh i pruža mu zgodnost da pogriješi! To je mladiću djevojka ili ples, djevojci mladić ili ljubavna knjiga, blagajniku novac, majci neposlušna djeca i slično. Obično se ta privlačnost podrazumijeva u odnosu na teški grijeh.

Prigoda po snazi prvlačnosti na grijeh naziva se:

a) Daljnja (*remota*) u kojoj se rijetko (*parum probabile*) upada u grijeh. Ovakvih prigoda koje nas ne privlače na teški grijeh ne moramo, strogo govoreći, bježati, jer inače kaže sv. Pavao »morali biste uteći sa ovoga svijeta« (1 Kor. 5,10).

b) Bliža (*proxima*) grešna prigoda za sv. Alfonza jest ona u kojoj ljudi oćnenito griješje (ut plurimum), ili u kojoj je čovjek iskusio da je mnogo puta (*frequentius*) pogriješio te dosljedno da je vjerovatno (*probabile*) da će opet upasti u grijeh. Drugi slijede Lugona i kažu da je bliža prigoda ona u kojoj čovjek vazda (*semper*) ili barem češće (*frequentius*) griješji. A u odnosu za buduće grijeh je ili moralno siguran (*moraliter certum*) ili je barem vjerovatni-je (*probabilis*) da će sagriješiti nego li ne.²

Prva je definicija uža i strožija, a druga je malo šira i slobodnija. Velika je rasprava među moralistima, koja je ispravnija. Prvu brani Merkelbach i slijedbenici sv. Alfonza sa Ter Haarom na čelu, a drugu Genicot, Capello, Jorio, i novi moralisti.³ Noldin se priklanja široj definiciji i bližu prigodu defini-
ra »u kojoj ljudi većinom griješje (*plerumque*)«.⁴

Pomirivši jedno i drugo mišljenje može se reći, da je bliža grešna prigoda u kojoj će se pijanac opiti 5—6 puta od 10 puta što uđe u krčmu, ili bludnik sagriješiti 5—6 puta od 10 puta što se sastane s nekom ženom.

Po mogućnosti kojom možemo izbjeći grešnoj prigodi naziva se:

a) slobodna (*libera*) koju se može lagano i slobodno ukloniti kao npr. čitanje ljubavnog romana ili izbjegavanje »dečka«.

b) Nužna (*necessaria*) prigoda koja se fizički ili moralno ne može ukloniti:

1. ROSSINO, *Il sacramento del perdono*. Torino, 1963, str. 302.

2. GENICOT — Salsamons. *Institutiones Theologiae Moralis*, Brugis, 1951 II vol. br. 356.

3. ROSSINO, n. d. str. 303—304.

4. NOLDIN, *Summa Theologiae Moralis* Oeniponte —1960, III vol. br. 398.

f i z i č k i ako je muškarac bačen u tamnicu ili se nalazi na prisilnom radu sa jednom ženom, koja ga puno privlači na grijeh; a m o r a l n o je nužna ako se prigoda ne može napustiti bez velike teškoće ili se može napustiti samo nekom duhovnom ili tjelesnom velikom štetom u dobrima života, imanja i glasa.⁵ Ova prigoda nastaje iz neke dužnosti koju ima na primjer žena što stanuje s mužem; ili činovnica kada radi u uredu s muškarcem, ako hoće da se prehrani; ili iz veće pogibelji grijeha u koju bi se moglo upasti, kao npr. djevojka koja napušta službu gospodara koji je navodi na grijeh ali joj dozvoljava ići u crkvu, pa nađe gorega koji je i na grijeh nagovara i ne da joj ići u crkvu; ili radi velike štete duhovne sablazni, ako bi se ozbiljno sumnjalo, da je djevojka živjela u grijehu s prvim gospodarom, a svi ljudi su je smatrali dobrom i njihov odnošaj poštenim. Ovo je teoretično pravilo po kojem će se suditi nužnost prigode u stalnim slučajevima. Moralisti nabrajaju razne primjere nužne bliže grešne prigode.

Za Jorija su u nužnoj prigodi: činovnici, vojnici, krčmari, kuharice, trgovci, liječnici, ispovjednici, kirurzi, primalje i slični.⁶

Genicot o tome piše »koliko mora biti ta teškoća koja prigodu čini nužnom uzalud su auktori pokušavali da to točno izraze. Može se ipak ovako reći: »Prestrogi su koji traže strogo nemogućnost, a preširoki su koji misle da opravdava tolika teškoća kolika ispričava od slušanja Mise nedjeljom. Jamačno teškoća mora biti tim veća što nas prigoda jače navlači na grijeh«.⁷

Za Rossina je nužna prigoda i za djevojku zaručnicu koja bi izgubila dobru partiju; pa i za priležnika ako je bolestan i star i nema tko da ga dvori.⁸

Po Lugonu može se odriješiti sin koji griješi s kućnom pomoćnicom svoga oca.

Sv. Alfonso je u svoje vrijeme smatrao da gubitak od 100 dukata nije dovoljna šteta koja bi srednjeg bogataša ispričavala od dužnosti da otpusti suložnicu. Možda je danas ovolika svota malo i previsoka, ali svakako je osuđena rečenica: »Ne može se obavezati suložnika da otpusti suložnicu, ako je on smatra sebi vrlo korisnom, bez koje bi mu život bio tužan ili mu druga ne bi znala onako ukusno kuhati hranu kao suložnica.«⁹

Ja mislim da je prigoda nužna ako je pokornik spreman da radije i više puta pristupi na ispovijed nego li da napusti prigodu.

Dobro je napokon znati što Cappello preporuča: »Moramo se puno čuvati da ispovjednici ne bi preširoko uzimali blaža mišljenja naučitelja i smatrali neke prigode da nisu bliže, ili da su nužne ili stvarno nisu i tako na štetu duša olako odriješivali sve koji su u bilo kojoj prigodi«.¹⁰

Ad II — Glavno pravilo za odriješenje grešnika od grijeha izražava Boschi ovako: »Ono što je bitno za vazda i u svakom slučaju u odnosu na odriješenje grešnika nije to da li je on u prigodi ili nije, je li se ispovjedio malo ili puno puta, da li se povraća na isti grijeh ili ne, nego to da li grešnik ispovjedniku izgleda (appareat) stvarno skrušen i ozbiljno odlučan da se popravi. Ovo je prema našem mišljenju onaj općeniti zahtjev (denominatore commune) koji se traži za svaki slučaj; i svaki ispo-

5. CAPPELLO, *De Sacramentis* — Romae 1944. II. br. 546.

6. JORIO, *Theologia Moralis* — Neapoli 1954. III. br. 393. 7. GENICOT, n. d. III. br. 359.

8. ROSSINO, n. d. str. 305.

9. PISCETTA — GENNARO, *Elementa Theologiae Moralis* — Tausini 1938. vol. V. br. 769.

10. CAPPELLO, n. d. br. 547.

vjednik ima strogu dužnost savjesti da se uvjeri o tome. I onda, ne obazirući se na nikakve distinkcije koje samo zapleću pitanje, moralni problem hoće mo li dati ili zakratiti odriješene, barem u teoriji, postaje lagan i priprost.«¹¹

P. Boschi pače pripominje: »Nije potrebno da ispovjednik ima apsolutnu, pače, pravo govoreći, mi moralnu sigurnost o dobroj spremnosti pokornika. Dovoljno je da je stekao sud »vere ac solide prudens seu probabile«, i za najviše puta neće ni moći ništa više.«¹²

Ovako uče bez razlike svi moralisti i pozivlju se na Rimski Ritual i Crkveni zakonik. Prvi kaže: »Ako poslije ispovijedi grijeha sa strane pokornika ispovjednik bude sudio (iudicaverit) da kod pokornika nije posve nedostajalo (omnino defuisse) ni nastojanja od očitovanja niti kajanja kod osuđivanja grijeha, može se odriješiti.«¹³

Crkveni zakonik sa svoje strane određuje: »Ako ispovjednik ne može sumnjati o dispozicijama pokornika i ovaj traži odriješene, odriješene se ne smije ni zakratiti ni odgoditi.«¹⁴

To sve konačno počiva na izjavi Tridentinskoga sabora koji pravo skrušene (kontriciju) definira »Animi dolor et detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero«.¹⁵ Koji god se skrušeno kaje za svoje grijehe i ima čvrstu odluku da neće više griješiti, može ga se, a i mora, odriješiti, jer se čovjek nikada ne može naći u stanju da mora griješiti.

Ad III — Kako će se postupiti s grešnicima u prigodi, Rossino daje ovo pravilo: »Koji ne će ili ne može da napusti bližu i nužnu prigodu može ga se odriješiti, ako ima volju, da se posluži sredstvima prikladnim da tu bližu prigodu učini daljnjom.«¹⁶

Prvo je pravilo jasno: svakome moraš dati odriješene koga smatraš da je skrušen i da je ozbiljno odlučio više ne griješiti. Ali život je toliko raznolik, da ga se ne može u jedan kalup stisnuti. Ima slučajeva gdje dobri ljudi vrlo lagano sagriješe. Pao je sveti David na pogled nage Betsabeje, pao je jaki Samson u blizini Dalile, a pao je i mudri Salamon okružen mnogim ženama. Sve te žene bile su one privlačive prigode koje su i tolike junake bacile u grijeh.

Tolika je ta snaga privlačnosti prigode na grijeh, kao da je nemoguće izbjeći njezinoj sili, ako ne utečeš od nje. Stari askete su to izražavali kratkim pravilom: »Fuge a muliere«! A stari moralisti izjednačivali su prigodu sa grijehom i tražili, da grešnik mora fizički bježati od prigode i zakraćivali su nepokornima odriješene. Oslanjali su se baš na sv. Pismo koje kaže: »Tko ljubi pogibelj u njoj će poginuti: »qui amat periculum in illo peribit«.¹⁷ Imali su donekle i pravo, barem kada grešnik bez potrebe srlja u prigodu: ni Davidu nije bila nužda gledati u nagu Betsabeju, niti Samsonu drugovati s Dallilom, niti su Salamonu bile potrebne tolike žene. S pravom su neki moralisti tražili da se ovakve (slobodne) grešne prigode napuste još prije nego li se udijeli odriješene. Ali osim ovih slobodnih (svojevoljnih) ima i nužnih grešnih pri-

11. BOSCHI, *Abituati e recidivi* u »Morale e Pastorale alla luce di S. Guiseppe Cafasso«, Padova 1961, str. 137.

12. BOSCHI, n. d. str. 141.

13. *Rit. Rom.* pars 2 c. 5, qu 58.

14. Can. 886.

15. Sess. 14. c. 4

16. ROSSINO, n. d. str. 310.

17. Eccl. 3, 27.

goda iz kojih čovjek ne može vazda uteći. Te smo prigode pobrojili gore tumačeći što su te grešne nužne prigode.

I baš za ove nužne (a ne slobodne) prigode vrijedi ovo drugo pravilo: koji neće ili ne može da napusti bližu i nužnu prigodu, može biti odriješen ako ima volju da se posluži sredstvima prikladnim da bližu prigodu učini daljnjom. A od daljnjih nije stroga dužnost bježati.

Kako sam spomenuo: strožiji moralisti tražili su da se fizički bježi od svake bliže zle prigode, dok noviji, i to općenito, misle da nije dužnost, a kod fizičke nužnosti nije ni moguće fizički bježati od prigode nego samo moralno tj. samo voljom, a fizičko bježanje od prigode naknađuju raznim duhovnim pomagalima i lijekovima (*remedia non peccandi*). Ovi to obrazlažu: prigoda nije grijeh nego poticalo na grijeh. Kada bi prigoda bila grijeh svi bi u njoj griješili. David je sagriješio u manjoj prigodi, a Josip je odbio napadaj Putifarove žene i ostao čist u težoj prigodi. Ako grešnik ljubi (amat) prigodu, onda će sagriješiti, ali ako je mrzi, neće, kao što čista Suzana nije sagriješila s ogavnim starcima. Mržnja i ljubav vlastitost su volje, a ne prigode. I baš ovi stroži moralisti isti izraz sv. Pisma »tko ljubi prigodu u njoj će i propasti« navode za potvrdu svoga mišljenja. Mlađi protiv njih izriču i naglašuju da sv. Pismo nije reklo: »Qui est in periculo« nego »qui amat« periculum, a posve je druga stvar »esse in periculo« od »amare periculum«. ¹⁸

Ballerini to opravdava ovako: doduše pokornik po naravnom pravu mora bježati od bliže grešne prigode. Ali to se može postići na dva načina: ili služeći se zgodnim sredstvima da se bliža prigoda učini daljnjom ili da se uistinu fizički pobjegne od prigode. Po zakonu naravi pokornik je dužan na samo jednu stranu od te dileme. Ispovjednik nema pravo narediti koju će stranu odabrati.

Segneri je još u svoje vrijeme pisao: »Kada je u praksi teže napustiti prigodu nego li upotrebivši sredstva sačuvati se od grijeha, tada ne može biti obaveza da se prigoda fizički napusti: inače bi se uvećala pogibelj da se umnože grijesi istim sredstvima koji su propisani da se grijeh uništi.« ²⁰

Sada je na mjestu da pokažem koji su to lijekovi protiv privole na grijeh.

Cappello ih nabraja: 1. česta i pobožna molitva, 2. češće pristupanje na svete sakramente, 3. dnevno duhovno čitanje, 4. dnevno koje mrtvljenje, 5. koja mala pokora poslije svakog pada, 6. izbjegavanje razgovora nasamo, 7. otnavljanje odluke izjutra da se neće toga dana sagriješiti i 8. izbjegavati što više upliv prigode. ²¹

Ako se upotrebljavaju ta sredstva sigurno će se od Boga postići milost da se pokornik oslobodi od vanjskih i nutarnjih napasti, jer »Deus impossibilia non iubet sed iubendo monet et facere quod possis et petere quod non possis et adiuvat ut possis«. ²²

Nitko se uistinu ne može naći u nuždi da griješi. ²³

Strogo govoreći za odriješenje, kako smo vidjeli ad II, nije potrebno nego skrušeno srce i dobra odluka u svim slučajevima. Ali, da se ispovjednik uvjeri da pokornik u bližoj prigodi ima dobru volju, potrebno je da vidi je li ta »do-

18. JORIO, n. d. III br. 591.

19. kod JORIO, n. d. III br. 591.

20. kod JORIO, n. d. III 592.

21. CAPPELLO, n. d. II br. 549.

22. D. B. 804. 23. ROSSINO, n. d. str. 310

bra volja« djelotvorna, a to vidi, ako ona hoće da upotrebljava spomenuta lijekovita sredstva.

Dosljedno ovoj općenitoj nauci moralista: ako ispovjednik nađe pokornika u nužnoj bližnoj prigodi, koji je već i griješio u toj prigodi, neka mu naredi da za pokoru dođe poslije nekoliko vremena na ispovijed. Ako to bez krzma-nja obeća, ispovjednik može suditi da se pokornik kaje i ima volju da više ne griješi. To vrijeme kada će se pokornik povratiti na ispovijed može biti ovo: polovica vremena nego li je prošlo od ove sadašnje i posljednje ispovijedi pokornika: ako se je ispovijedio ima godinu dana, onda mu se naredi povratak do šest mjeseci. Ovako se može ispitati volja pokornika predlažući mu bilo koje nabrojeno sredstvo; ako ga rado primi, njegova je volja spremna za odriješnje.

Ovdje se smatra uputnim dati jednu uputu ispovjednicima koju inače Noldin izričito ne ističe. Očito je da ispovjednik mora upozoriti pokornika na izbjegavanje grešnih prigoda, osobito slobodnih. Jorio to izriče kada kaže: mora se opomenuti pokornik, ako bi ostao, bez opomene, u bližoj prigodi formalnoga grijeha; a razlog je, jer bi mućanje bilo odobravanje zablude, a to se nikada ne smije.²⁴

Ali se može lako dogoditi da pokornik shvaća dužnost izbjegavanja grijeha, ali ne shvaća dužnost da napusti prigodu. Takav je pijanac koji razumije da se ne smije opiti, ali ne shvaća, da ne smije ići među ljude, u krćmu. Takav je mladić koji ne shvaća da ne smije u kazalište iako često zbog svoje osjetljive slaboće mislima i željama griješi; takva je i djevojka kojoj bi se zabranilo da ne pohađa ples. Takav je ućenik koji za školu čita zabranjene knjige: ili i dobri kršćani koji u kući imaju Danićicevo sv. Pismo. Sve ovo nekim pojedincima može biti bliža prigoda i onda se ta prigoda zove relativna. Dobro je i treća uputiti pokornika da bježi od zle prigode; ali ako se opazi da je pokornik im bona fide u odnosu prema izbjegavanju te slobodne prigode, te vidi, ili puno sumnja, hoće li pokornik poslušati, onda razboritost traži da se samo da se samo vrlo preporuči izbjegavanje zle prigode, a nipošto strogo ne zabrani.²⁵

Ad IV — Ispovjednik je dobro uočio da su pokornici u bližoj grešnoj prigodi, ali je slabo učinio što ih nije poučio i dobro naglasio upotrebu duhovnih lijekova: izbjegavanje intimnih razgovora i češće pristunanje svetim sakramentima. Barem toliko za prvi put, i dok još nisu postali pravi iznovični grešnici (recidivi), kako ćemo vidjeti u slijedećem slučaju..

Fra Karlo Nola

IV. IZNOVIČNI GREŠNICI (RECIDIVI)

Isti Petar Petrović, o kojemu smo govorili u slučaju »Prigodni grešnici«, živio je i nadalje sa svojom kućnom pomoćnicom. Čuvali su se poslije ispovijedi za neko vrijeme od grijeha, ali slaboća i blizina opet ih je dovela do grijeha. Za Veliku Gospu opet idu na ispovijed i priznaju iste svoje grijeha. Ispovjednik je bio malo strožiji i dao im ozbiljnu opomenu i naredio da iz-

24. kod JORIO, n. d. III br. 571.

25. GENICOT, n. d. II br 537 i ROSSINO, n. d. str. 307.